

Asztalos Péter

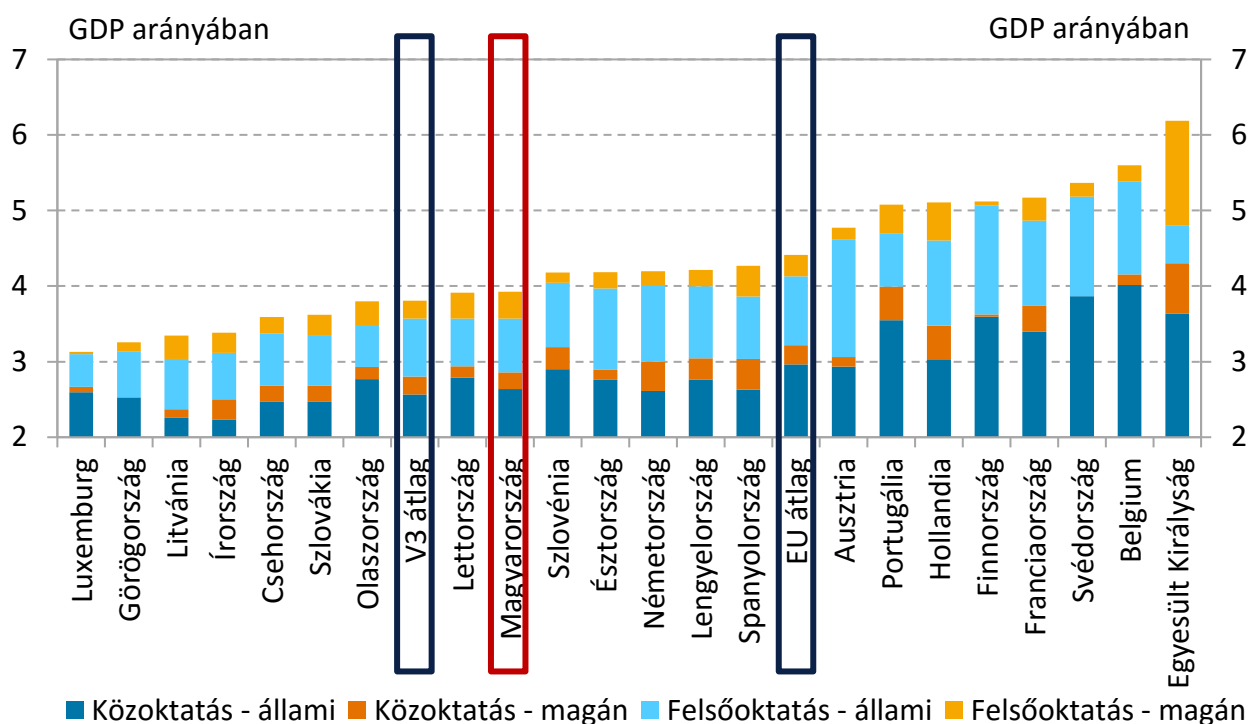
Az oktatás az egyik legnagyobb versenyképességi tartalék Magyarországon

Az OECD idén ősszel is megjelentette „Education at a Glance” című éves kiadványát, amely vegyes képet fest a magyar oktatási rendszerről. A széleskörű állami óvodai rendszer, a duális képzés kiterjedtsége és a külföldi diákok arányának jelentős emelkedése kedvező, azonban a tanárok hatékonyabb terhelése és kellő utánpótlása, a korai iskolaelhagyás csökkentése és a felsőfokú végzettséggel rendelkezők növelése egyaránt jelentős versenyképességi tartalékot szabadítana fel Magyarország számára.

Az OECD minden ősszel megjelenteti az oktatási indikátorait összefoglaló Education at a Glance című kiadványát, amely több mint 20 éves múltat tekint vissza. Az egyes országok által jelentett adatok mellett a kiadvány magában foglalja az OECD által szervezett oktatási felmérések, a diákok készségeit mérő PISA tesztek, a felnőtt lakosság készségeit mérő PIAAC tesztek és a tanárok között végzett TALIS felmérés eredményeit is.

Viszonylag kevés gyermek jár bölcsődébe Magyarországon, de ezen belül magas az állami férőhelyek aránya. A 2 éves gyermekek 14 százaléka vesz részt szervezett nevelésben hazánkban, miközben ez az arány 47 százalék átlagosan az Unióban. Magasabb másutt a dajkák száma is: Magyarországon 14 gyermek jut egy teljes munkaidőben foglalkoztatott dajkára a bölcsődékben, miközben ez az arány átlagosan csupán 8 az uniós országokban. Mindez arra utal, hogy a Családvédelmi Akcióterv keretében megvalósuló bölcsődefejlesztési program minél előbb történő megvalósítása jelentős segítséget nyújthat a családok terheinek enyhítésére. Az EU-tag OECD országok között Magyarországon a legalacsonyabb a kötelező nevelés alsó korhatára (3 év). Ennek megfelelően a 3–5 év közötti gyermekek 92 százaléka vett részt nevelésben 2018-ban, ami megfelel a nemzetközi átlagnak (bár más országokban általában nem kötelező az óvodai ellátás igénybevétele). A bölcsődei és óvodai rendszeren belül magas az állami intézmények aránya Magyarországon. A bölcsődei férőhelyek között az állami helyek aránya 84 százalék (az EU átlaga 46 százalék), az óvodában pedig 89 százalék (az EU átlaga 73 százalék).

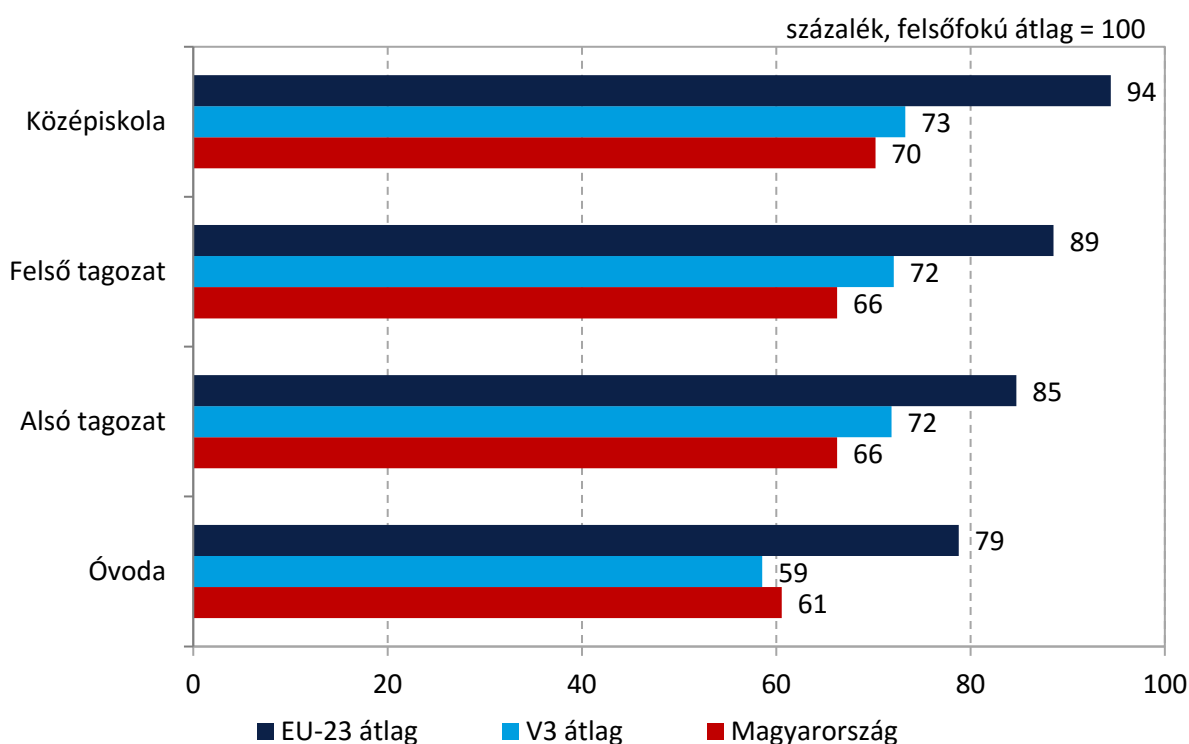
1. ábra: Oktatási kiadások a GDP arányában (2017)

Forrás: OECD

Magyarország a többi visegrádi ország átlaga felett fordít oktatásra, azonban a hazai kiadási szint elmarad az európai uniós országok átlagától (1. ábra). Közoktatásra – ami magában foglalja a kora gyermekkori oktatást és a szakképzést is – hazánk a GDP 2,9 százalékátallokálta 2017-ben, ami 0,3 százalékponttal marad el az uniós átlagtól. Az előző évhez képest 0,3 százalékponttal csökkent a kiadási szint, ami azonban főként a magánforrások jelentős (40 százalékos) visszaesésének következménye. Az állami kiadások aránya így immár 92 százalék a közoktatáson belül, ami megfelel a régiós és az uniós átlagnak egyaránt. Magyarország a GDP 1,1 százalékát fordítja felsőoktatásra, ami a régiós (1,0 százalék) és az uniós (1,2 százalék) országok átlaga közé esik, ám számottevően elmarad például az osztrák szinttől (1,7 százalék). Hazánkban a felsőoktatási kiadások harmada magánforrásokból érkezett, ami 10 százalékponttal magasabb, mint az uniós és a régiós országok hasonló aránya.

2. ábra: Tanári bérek a diplomás átlagbér arányában (2018)

Megjegyzés: A felsőfokú végzettséggel rendelkező, teljes évben teljes munkaidőben foglalkoztatott, 25-64 korosztályba tartozók átlagbérének arányában.

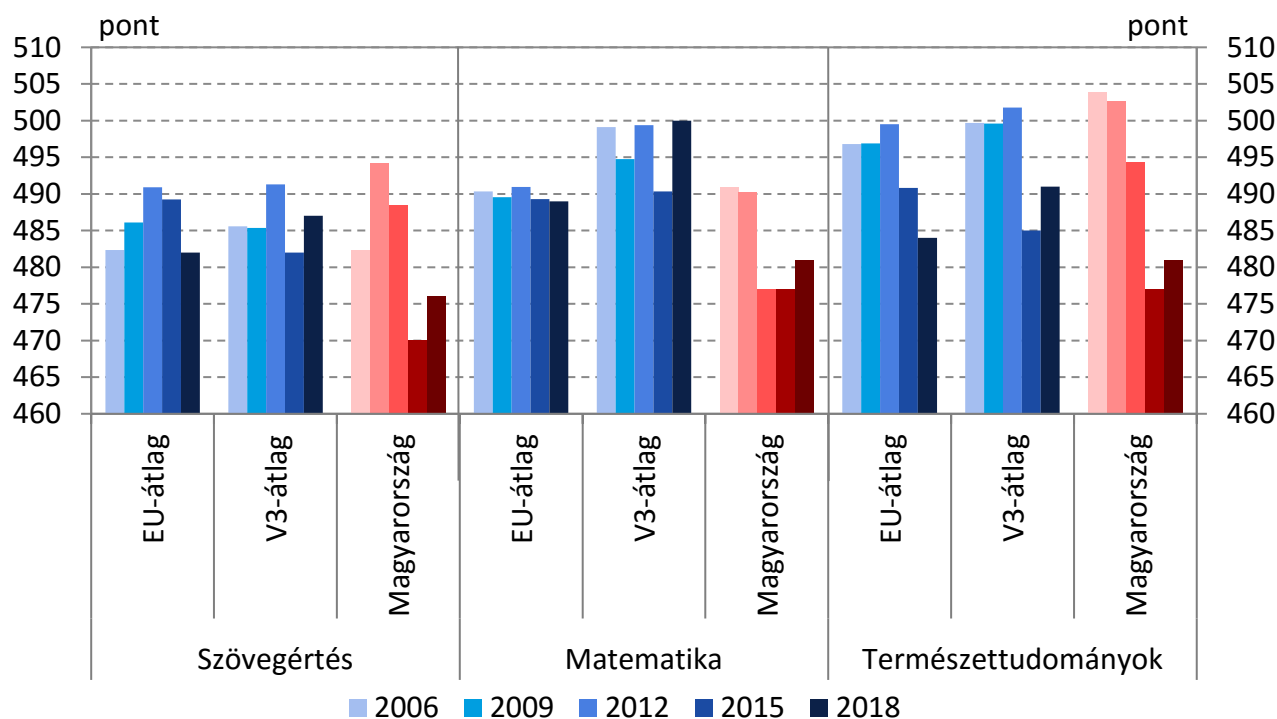
Forrás: OECD

A tanári bérek diplomás átlagbérhez viszonyított szintje nagyságrendileg megfelel a régiós átlagnak, ugyanakkor jelentősen elmarad az EU átlagától (2. ábra). Az életpályamodell 2013-as bevezetése jelentősen emelte a magyar pedagógusok bérét, ám a bértábla vetítési alapja továbbra is a 2014-es minimálbér (101 500 Ft), miközben a minimálbér 2020-ban már ennél 59 százalékkal magasabb (161 500 Ft). A tanári béremelés ezért az elmúlt években nem tartott lépést a dinamikus nemzetgazdasági béremelkedéssel. 2020. júliusától ugyanakkor egy 10 százalékos ágazati szakmai pótlék került bevezetésre, amelyre minden közoktatásban dolgozó pedagógus jogosult. Az egy tanárra jutó diákok aránya hazánkban 11 fő, ami alacsonyabb az uniós országok átlagánál (12 fő).

Az OECD kalkulációja alapján az alapfokú oktatásban a magyar pedagógusok összes kötelező munkaideje 1648 óra egy iskolai évben, ami jelentősen magasabb az uniós átlagos szintnél (1495 óra). A kötelező munkaidőn belül a magyar pedagógusok ugyanakkor kevesebb időt töltenek el oktatási tevékenységgel (652 óra), mint az uniós országokban (738 óra). Ennek oka, hogy a magyar pedagógusok több olyan nem oktatással kapcsolatos feladatot (például: étkeztetés, adminisztráció) is ellátnak

az iskolákban, amelyet más országokban nem tanárok végeznek. A magyarországi pedagógusok átlagosan 48 évesek, ami 4 évvel magasabb az OECD országok átlagánál. Hazánkban különösen magas az 50 évnél idősebb tanárok aránya (48 százalék az átlagos 34 százalékhoz képest), ami jelentős kihívás elé fogja állítani az ágazatot a közeljövőben.

3. ábra: A PISA felmérések magyar, régiós és uniós eredményei

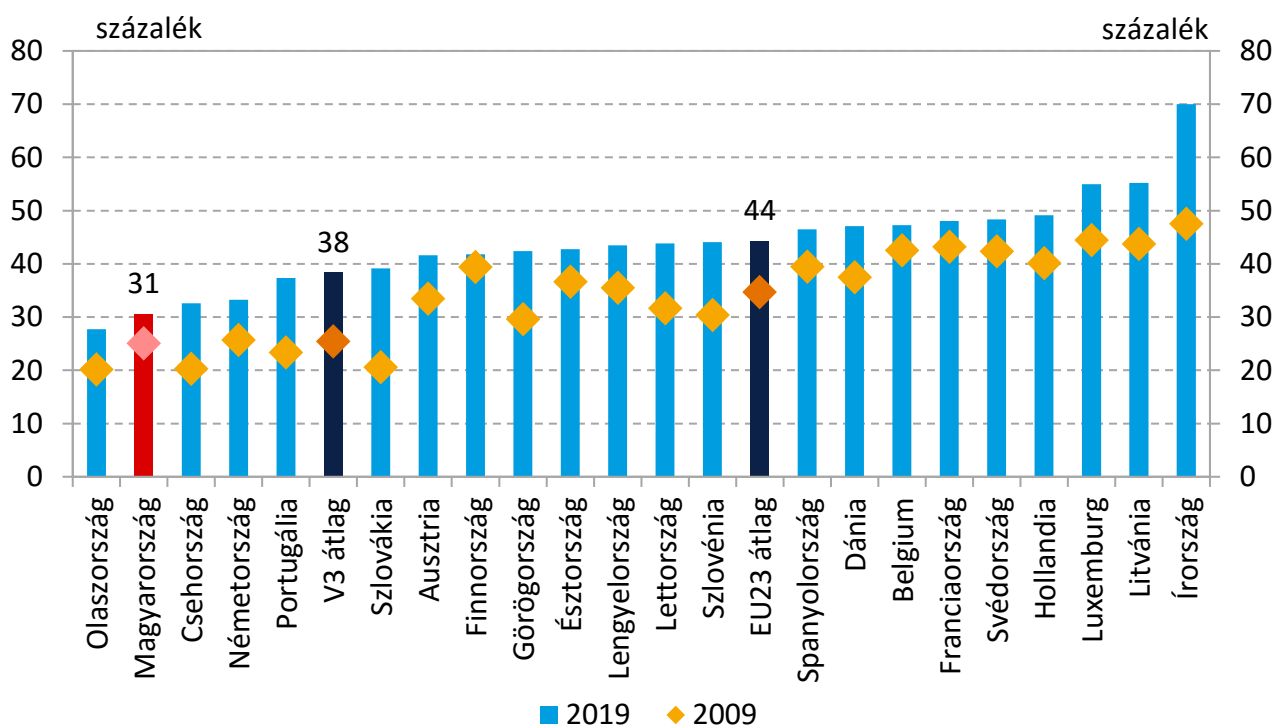

Forrás: OECD

A legutóbbi, 2018-as PISA felmérésén a magyar diákok pontszámai minden területen növekedtek a megelőző 2015-ös felméréshez képest (3. ábra). Örömteli, hogy hazánkban megfordult a 2009 óta tartó csökkenő trend, azonban a magyar eredmények továbbra is elmaradnak a többi visegrádi ország és az Európai Unió átlagától. A magyar eredmények javulásában szerepet játszott, hogy számottevően, 18,5 százalékról 15,5 százalékra csökkent a mindhárom területen alulteljesítő diákok aránya, ám szintjük még mindig magas nemzetközi összehasonlításban (EU átlag 14,0 százalék, V3 átlag 11,4 százalék). Magyarország esetében továbbra is meghatározó szerepe van az eredményekben a diákok társadalmi-gazdasági státuszának, azaz az oktatási rendszer nem tudja hatékonyan csökkenteni a diákok családi háttéréből adódó különbségeket.

A szakképzés továbbra is kevésbé népszerű hazánkban, azonban a duális képzés kiterjedtsége és a szakképzési rendszer idén bevezetett átalakítása remélhetőleg növelni fogja a jelentkezők számát és a lemorzsolódás mértékét. A középfokú oktatásban részt vevő magyar diákok 38 százaléka tanult szakképzésben 2018-ban, ami alacsonyabb az uniós (47 százalék) és a régiós átlagnál (64 százalék). A szakképzésben tanuló magyar diákok 2018-ban teljeskörűen duális képzésben vehettek részt, miközben az unióban átlagosan csak a szakképzésben tanuló diákok 38 százaléka tanult ilyen képzési formában.

4. ábra: Felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya a 25–34 éves korosztályban (2009 és 2019)

Forrás: OECD

A felsőfokú végzettséggel rendelkezők arányának növelése jelentős versenyképességi és termelékenységi tartalékot hordoz magában Magyarországon. A felsőfokú végzettséggel rendelkező fiatalok (25–34 korcsoport) aránya hazánkban 31 százalék, ami érdemben elmarad a régiós (38 százalék) és az uniós (44 százalék) átlagtól (4. ábra). A visegrádi versenytársak 2009 és 2019 között 13 százalékponttal tudták növelni ezt az arányt, ami a duplája a hazai növekedés mértékének. A fiatal nők 35 százaléka, míg a férfiak 25 százaléka rendelkezik hazánkban felsőfokú végzettséggel a 25–34 korosztályban.

A továbbtanulás bérprémiuma uniós összevetésben továbbra is kimagasló hazánkban, ám ennek mértéke az elmúlt években mérséklődött. 2018-ban az alapképzésben szerzett diploma 58 százalékkal biztosított magasabb fizetést a középfokú végzettséghez képest, míg a mesterképzésben szerzett diploma bérelőnye 109 százalék volt. Utóbbi különbség egy év alatt 7 százalékponttal csökkent, ám Magyarországon a továbbtanulás bérprémiuma még mindig jelentősen meghaladja a régiós (62 százalék) és az uniós (69 százalék) átlagot. A foglalkoztatottsági adatok szintén azt mutatják, hogy megéri továbbtanulni, hiszen a felsőfokú végzettek foglalkoztatási aránya (86 százalék) magasabb a középfokú végzettséggel rendelkezőkénél (80 százalék). A felsőfokú végzettséggel rendelkező munkavállalók arányának növelése hozzá tudna járulni a vállalkozások innovációs képességének és termelékenységének növeléséhez.

A magyar felsőoktatás egyre vonzóbb célpont a nemzetközi diákok számára, és számottevően több külföldi diák tanul hazánkban, mint ahány magyar külföldön. A nemzetközi diákok aránya a hazai felsőoktatásban meghaladja a 11 százalékot, ami közel két és félszerese a 2010-es értéknek, és megelőzi az uniós szintet (9 százalék) is. Az alapképzésben részt vevő diákok 9 százaléka, a mesterképzésben tanulók 19 százaléka, míg a doktori képzésekben a tanulók szintén 19 százaléka külföldi hazánkban. Ezek az értékek magasabbak a visegrádi régiós szintnél és – a doktori képzés kivételével – az uniós átlagoknál egyaránt. A magyar diákok 5 százaléka tanul külföldi felsőoktatási intézményben, ami enyhén magasabb az uniós országok átlagánál (4 százalék). A magyar diákok legnépszerűbb célpontja Ausztria.

A felnőtt lakosság kompetenciáját mérő PIAAC teszteken a magyar eredmények nagyjából megfeleltek az OECD országok és a többi visegrádi ország átlagának. A felmérés során a 15 és 65 év közötti lakosság készségeit vizsgálták szövegértés, számolás és IT környezetben történő problémamegoldás területén. A PIAAC teszteken alulteljesítők aránya számolási készségekben hazánkban 18 százalék, ami számottevően alacsonyabb volt az OECD-átlagnál (24 százalék), a másik két területen pedig megfelelt annak (szövegértés: 19 százalék, problémamegoldás: 43 százalék). Az eredmények azt mutatják, hogy a magyar munkavállalók készségei megfelelnek a legfejlettebb országokat tömörítő OECD átlagos szintjének, azaz az alacsonyabb hazai termelékenység mögött nem a munkavállalók alapvető készségeinek hiányai állnak.

Összességében elmondható, hogy a magyar oktatási rendszer a legtöbb mutató tekintetében megfelel a régiós szintnek, ugyanakkor az uniós átlag eléréséhez

további erőfeszítések szükségesek, ami számos hosszú távú versenyképességi előnnyel járna. A felsőfokú végzettséggel rendelkezők arányának növelése és a korai iskolaelhagyás mértékének csökkentése számottevően hozzá tudna járulni a munkaerőpiac elvárásainak megfelelő humántőke biztosításához. A pedagógusok tanításon kívüli terheinek csökkentése és a megfelelő utánpótlás biztosítása pedig növelni tudná az oktatás minőségét és ezáltal a gazdaság teljesítőképességét is.

„Szerkesztett formában megjelent a portfolio.hu oldalon 2020. november 12-én.”